225

बुक पोस्ट प्रकाशित सामग्री

(1)

गुरुकुल पत्रिका/वैदिक पॉथ/आर्यभट्ट/प्राकृतिक एवं भौतिकीय शोध विज्ञान पत्रिका/

वार्षिक विवरण

से

व्यवसाय प्रबन्धक/पुस्तकालयाध्यक्ष

गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय

हरिद्वार - २४९४०४ फोन - 243037

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

बुक-पोस्ट प्रकाशित सामग्री

गुरुकुल पत्रिका । प्रह्लाद । आर्य भट्ट

रजि० संख्या एल० १२७७

सेवा में,

व्यवसाय प्रबन्धक
गुरुकुल काँगड़ी विश्वविद्यालय
हरिद्वार

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

रमलसिक्तामृ॰

॥ श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमेंढुंढिराजगणेशकेपासदाऊअग्निहोत्रीकेसिद्धविनायक
यंत्रमेंरमलसिक्तामृतछापागया लिखा-विसेसरलाल जिसेलेनाहोय उसेढुंढिराजग
णेशकेपासदाऊअग्निहोत्रीकेदुकानपरमिलेगा सम्वत् १९३५ मि॰ भाद्रपदकृष्ण
९ कोप्रारम्भः ॥

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

र.सि ॥श्रीगणेशायनमः॥ शुंडादंडाभिरामंमणिमयमुकुटंकुंडलद्योतितास्यंमुक्ताकल्पांगदाद्यैर्विलसितवपुषंस्वर्णय
१ ज्ञोपवीतं दोर्दंडैर्निर्भयत्वांकुशवरपरशून्संदधानंगणेशंवंदेहंस्वगृहिण्याम भिनवविलसत्कामिनीभ्यामुपेतं॥
१॥सजयतिगुरुनाथःसच्चिदानंदनाथः प्रचलितपशुपाशध्वंसकार्यैकहेतुः स्मरणातअपियस्यग्रंथमेनंकरोमिह
रिसुतइहडांभेत्याहूयस्सोमनाथः २ सोमनाथेनमन्देनवाल्मीकपुरवासिना देवीदासप्रसादेनसंमेलः समुपा।
र्जितः ३ संस्कृतैर्यावनीभाषालिख्यतेरमलाभिधे ग्रंथेगुरुत्वमस्त्यत्रमार्यैर्कीयतामिति म्लेच्छदेशेपुराकाले।
सर्वत्रसिकतावृते जगामपथिकः कश्चित्सत्पथानंविचारयन् ५ शनैःशनैर्गच्छतिपान्थवर्येमध्याह्नकालःसहसै
वजातः क्लांतस्तदाभानुमयूखजालैर्विधायलक्षंपथिकःससुप्तःविधायनिद्रामुपनीयखेदंगन्तुमनःपांथवरस्तुच
क्रे इत्यन्तरेपूर्वकृतंहिलक्षंभग्नंमरुद्भिःसिकताभिपूर्णैः ७ विचारयामासततस्तुपान्थःकथंप्रगंतव्यमितःपुरस्तात्॥
मार्गस्तुनैवात्रविलोक्यतेहिचिंतातुरश्चेतिपपातभूमौ ८ पतितंतंसमालोक्यविश्वेशःकरुणार्द्रधीः तत्संकटवि
नाशायप्रेषयामासकिंकरं ९ सदूतःपथिकंप्राप्यदृष्ट्वातत्संकटंदृढम् उपायंरचयामाससर्वचिन्तानिवारणं॥ रम:
१० निजांगुलिचुष्केनसिकतायांसुविंदुकान् चतुरःसंविधायैवंपथिकंतमुवाचह ११ दूतउवाच भोभोपथि १

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

त

येनच्छायिप्तं नेनउपासनेति संबंधः अथवा त्र्यक्षमित्यस्यार्थांतरं विष्णोः पद्ममुपमात्वे
उननिधायि निश्चितवंतः विष्णुवदेव त्वत्सेवनेनास्माभिरपि स्वेष्टं आप्तव्यमिति भावः उ
पद्मरितीयमर्थः त्र्यंबकसंहितायां विष्णुमहिम्नि पनंदिना यदनेनार्चितं लिंगं चारुचित्रं
विमुक्तिदं इंद्रनीलमयं येन सुसंस्थाप्य पदं त्विदमिति तथाश्वेताश्वतराणां मंत्रोपनिषदु
क्तमेव ब्रह्मवादिनो वदंति किं कारणं ब्रह्म कुतः स्म जाता जीवाम केन क्व च संप्रतिष्ठा
अधिष्ठिताः केन सुखेतरेषु वर्त्तामहे ब्रह्मविदो व्यवस्थामिति केषांचिद्ब्रह्मवादिना
मृषीणां ब्रह्म जगन्मूलकारणमित्येतावन्निश्चितवतां कारणभूतं ब्रह्म को देव इति
शिष्यावबुध्यमानानां कारणं ब्रह्म किमित्यादिरूपान्प्रश्नानुदद्वपे यः कारणानि निखिला
नि तानि कालात्मयुक्तान्यधितिष्ठत्येक इत्यारभ्य क्षरं प्रधानममृताक्षरं हरः क्षरात्म
नावीशते देव एकः संयुक्तमेतत्क्षरमक्षरं च व्यक्ताव्यक्तं हरते विश्वमीशा इत्यादि
भिस्तैर्निर्णीतमर्थं प्रदर्शयद्भिर्मंत्रैः कालाद्यवांतरकारणवृंदस्याधिष्ठितो हरे
श्वरादन्यद्वाच्यो भगवान्हरः शिव एव कारणं ब्रह्मेति स्फुटीकृतं अन्येपि मंत्रास्स

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

लिं०चं० चैव एको रुद्रो न द्वितीयो ऽवतस्थे ईशानो ऽस्योनि रव्ययः मायिनं तं महेश्वरम् सर्वव्यापी स
२ भगवान् तं विश्वरूपमभवमुल्लसीदं एको हंसो भुवनस्यास्य मध्ये महान्तं भवे पुरुषः छंदांसि
यज्ञाः क्रतवो व्रतानि भूतं भव्यं यच्च वेदा वदन्ति अस्मान्मायी सृजते विश्वमेतत्तस्मिंश्चा
न्यो मायया संनिरुद्धः मायां तु प्रकृतिं विद्यान्मायिनं तु महेश्वरं तस्यावयवभूतैस्तु
व्याप्तं सर्वमिदं जगत् यो देवानां प्रभवश्चोद्भवश्च विश्वाधिको रुद्रो महर्षिः नमोहर
न ग्यं पश्यसंमहान्तं सरोवकाले भुवनस्य गोप्ता विश्वाधिपः सर्वभूतेषु गूढः तमीश्वरा
णां परमं महेश्वरं तं देवतानां परमं च दैवतं पतिं पतीनां परमं परस्तात् विदामदे
वं भुवनेशमीड्यं न तस्य कश्चित्पतिरस्ति लोके न चेशिता नैव च तस्य लिंगं स कार
णं कारणाधिपाधिपो न चास्य कश्चिज्जनिता न चाधिपः स विश्वकृत्सर्ववि दा
त्मयोनिः स कालकालो ऽगुणी सर्वविद्यः प्रधानक्षेत्रज्ञपतिर्गुणेशः संसारमो दुर्गा
क्षस्थितिबंधहेतुरित्यादयो मंत्राः सकलप्रकृतमधिष्ठानत्वं सर्वकारणत्वं सर्वेश्व २
रत्वं सर्वान्तर्यामित्वं नान्याधिपतित्वं सर्वोपास्यत्वादिकं निखिलकल्याणगुणाकरत्वा

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

करेभगवतिसांबसदाशिवेएवनिधायकार्त्स्न्येनं पर्यवसिताः तथाथर्वशिरसिप्रथमखंडे दे
वाहवैस्वर्गंलोकमगमंस्तेदेवारुद्रमपृछन्कोभवानिति पृष्टवंतोदेवान्प्रतिसोब्रवीद
हमेक प्रथममासंवर्त्तामिचभविष्यामिचनान्यःकश्चिन्मत्तोप्यतिरिक्त इत्यादि
नोएवंमायोवेदससर्वान्देवान्वेदेत्यंतेन शिववचनेन शिवस्यसर्वात्मत्वंप्रति
पादितं अनंतरं ततोदेवा रुद्रंनापश्यन् तेदेवारुद्रंध्यायंति ततोदेवाऊर्ध्ववाह
वःस्तुवंतीति देवैरुपास्यमानत्वंतस्यमानत्वंचदर्शितं तत्रद्वितीयखंडे यो
वैरुद्रःसभगवान्भूर्भुवःस्वयश्चब्रह्मातस्मैवैनमोनमइत्यारभ्ययश्चविष्णुर्य
श्चमहेश्वरइत्यादिप्रकारेणब्रह्मविष्णुरुद्रमहालक्ष्मीसरस्वतीप्रादीनांमहाभू
तानांचतद्विभूतित्वं प्रथमखंडोक्तसर्वात्मवचनेनास्तिकिंचिद्विशिष्यनिरूपितं तृती
यचतुर्थखंडयोस्तदीयनामधेयनिर्वचनमुखेनतस्यपरमभावःस्फुटीकृतः पंचम
खंडेतस्योपासनादेवमोक्षइत्युक्त्वा पाशुपतयोगात्मकलउपास्तिप्रकारोदर्शितः
तदेवमादितआरभ्यांतंविमृश्यमानमथर्वशिरोक्तवचनजातं शिवएवसर्वतोऽप्या

लिं०वें० ३ यानिनिस्फुटीकरोति तथा मंत्रोपनिषदि शिवस्यारोसाधस्थानप्रतिपादनपरा मंत्राः
श्रूयंते यो योनिं योनिमधितिष्ठत्येको ऽ एणांश्च सर्वान्विनियोजयेद्यः चेनात्परं मंड
मिवाति सूक्ष्मं ज्ञात्वा शिवं सर्वभूतेषु गूढं एष देवो विश्वकर्मा महात्मा सदा जना 6
नां हृदये सन्निविष्टः यो देवोऽग्नौ यो ऽप्सु यो विश्वं भुवनमाविवेश य ओषधीषु यो वन
स्पतिषु तस्मै देवाय नमो नम इत्याद्याः तथा रुद्रोपनिषदि नमो भवायेत्यनुवाक
न पंचकेन नमः श्रोतस्याय च द्वीप्याय चेत्याद्या मंत्राः सर्वे ध्रुव रुपशिवस्य सद्भावं
प्रतिपादयंति तथा चमक मंत्राः अपि वाजादिक्लृप्तावि भु प्रजापतिश्च रेंद्रश्च पूर्वं
कद्दैवता शास्त्र को छावन्नन्तां च दशाद्या शास्त्रदान्नचंद्रश्च वस्येवाकुः तथा वृह
दारण्यक श्रुतिः यएषोंतर्हृदय आकाशस्तस्मिन्नोतश्च निद्रहरविद्योपास्य हार्द
परमेश्वर स्वरूप कस्य सर्वस्य वशी सर्वस्येशानः सर्वस्याधिपतिः स न साधुकर्मणा दुर्ग
भूयान्नो एवासाधुनाकनीयानेष सर्वेश्वर एष भूताधिपतिरेष भूतपाल एष से ३
तुर्विधरण एषां लोकानामसंभेदायेति शिवस्यानन्यसाधारणप्रभावमवर्णयत्

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

7

त

तथा छांदोग्यश्रुतिः अथ यदिदमस्मिन् ब्रह्मपुरे दहरं पुंडरीकं वेश्म दहरोऽस्मिन्नंत
राकाश इत्युपक्रम्य एष आत्माऽपहतपाप्मा विजरो विमृत्युर्विशोको विजिघत्सो
ऽपिपासः सत्यकामः सत्यसंकल्प इति तद्गुणकीर्त्तनेन अथ य इहात्मानमनुविद्य
व्रजंत्येतांश्च सत्यकामांस्तेषां सर्वेषु लोकेषु कामचारो भवतीत्यादिना तदुपासकानां
महाफलकीर्त्तनेन शिवस्य माहात्म्यं प्रकाशयन् तथा महोपनिषदपि सहस्रशी
र्षं देवं विश्वाक्षं विश्वसंभवमित्यादिनोपासकतादात्म्येनानुसंधेयं नारायणं तस्य हृ
दयकमलं तस्यैव स्थानं तासां शिखायाश्च वर्णयित्वा तस्याः शिखाया मध्ये पुरुषः परमात्मा
व्यवस्थितः इति हार्द्दस्य शिवस्य तन्मध्यवर्त्तित्वप्रदर्शनेन स ब्रह्मा स ईशान इत्यादिना
इतरेषां तद्विभूतित्वस्थापनेन च तस्यैव वैभवं द्योतयन् श्वेताश्वतरशाखिनां मंत्रोपनि
षदपि च यो ब्रह्माणं विदधाति पूर्वं यो वै वेदांश्च प्रहिणोति तस्मै इति यद्यप्ययं मंत्रः शिव
परः स्पष्टं न प्रतीयते तथाप्यस्य शिवपरत्वमेव वाक्यशेषात् यो ग्रे मां विदधे पुत्रजातं च प्र
हिणोति मे तत्प्रसादान्मया प्राप्तं प्राजापत्यमिदं पदं ब्रह्माणं मनवः पूर्वं सृष्ट्वा तस्मै
महेश्वरः दत्तवानखिलान्वेदानात्मन्येव व्यवस्थितान् इत्यादिशैवमाहात्म्यादि

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

लिं०चं०
४

अनवलादिवचनैरुपबृंहणात् ननु हृदारस्य केवलशिवाम्नानं निर्गुणप्रकरणमध्यपाति
त्वान्निर्विशेषब्रह्मपरं न शिवपरमिति चेन्न निर्विशेषे वाचाद्यभावात् सगुणोपाधिविशेषग
नगुणकीर्त्तनवद्वस्तुतोपर्यवसानस्य वक्तव्यत्वात् हृदयकोशमध्यगतस्य ईशानस
र्वेश्वरभूताधिपतित्वादिनस्य शिवस्यैव गुणकीर्त्तनस्तुतिवाक्यत्वेन प्रतीतेश्च छांदोग्येपि
न सत्यकामादिगुणोपदेशात् हृदिविशेषणोपासनाविधानं चेत्युभयमपि शिवपरमेवं च
स्मिन्कामाः समाहिता इति न तूत्तरवाक्येन पूर्वापरमंत्रसमर्पितशिवरूपमुपास्य वृत्त
प्रसुत्य तस्मिन्यदंतस्तदुपासितव्यमिति शिवस्यैवोपास्यत्वप्रतीतेः ननु एवमतिपति
विश्वस्यात्मेश्वरं शाश्वतं नारायणं महाज्ञेयं हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः
पतिरेक आसीत् इंद्रो यातोऽवसितस्य राजा विश्वस्मादिंद्र उत्तरः अग्निरग्रे प्रथमो
देवतानां अग्निर्वै देवानामवमो विष्णुः परमस्तदंतरेण सर्वा अन्या देवता इति श्रुति
षु देवतांतराणामप्यपरिच्छिन्नैश्वर्यश्रवणात् कथं शिव एवापरिच्छिन्नैश्वर्य इति दुर्गा
चेदुच्यते बहूनां विकल्पेन सर्वेश्वरत्वासंभवः वस्तुनि विकल्पायोगात् नापि सम
च्चयेन परस्परं शिवत्वापत्तेः नापि कल्प्यभेदेन व्यवस्था सर्वेषामप्यैश्वर्यस्य का

8

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ततः परिच्छिन्नतयान्कस्यापि सर्वेश्वरत्वमिति निर्देषापानात् तस्मात्तादृशेषु वचनेषु कानिचित्स्वती-
नार्थपराणि कानिचिदन्यथानेयानीति सर्वैरभ्युपगन्तव्यं बिभेत्यल्पश्रुताद्वेदो मामयं प्रतरि-
ष्यति इतिहासपुराणाभ्यां वेदार्थमुपबृंहयेत् अनन्तशाखात्मके वेदे वैदिकार्थविनिर्णये
स्वबुद्धिकल्पितान्न्यायादुरीयोऽप्युपबृंहणं वेदार्थीयः स्वयं ज्ञातस्तत्राज्ञानं भवेदपि ऋषि-
भिर्निश्चिते तस्मिन्काचिन्ताकास्यान्महात्मनामिति व्यासवचनात् यानि सोपबृंहणानि वच-
नानि यथार्थपराणीति सिद्धं ब्रह्मविष्ण्वग्नीन्द्राकार्कजलभूमिश्रीरागमाः सुरासुराः संप्र-
सूतास्ततः सर्वे महेश्वरादित्यादीनि ब्रह्माण्डपुराणादिस्थान्युपबृंहणानि तेषामनु-
सारेण व्यवस्थापनं न्यायः पुरुषबुद्धीनामव्यवस्थितमर्यादत्वेन तदुन्नीतन्यायैर्व्यवस्थि-
त्यसिद्धेः अपि वा ईश्वरस्यैवेन्द्रादिसर्वशब्दवाच्यत्वात्सर्वेषां वचनानां परस्परविरुद्धा-
भाव एव नामानि तत्वगोविन्दयानि लोके महान्ति च तान्येव ममनामानि नात्र कार्या।
विचारणेति कैलासयात्रायां शिववचनात् शिव ब्रह्म सुरा सर्वाणि ह वा एतस्य ना-
मधेयानीत्याश्वलायनस्मरणाच्च कानिचिद्वेदवाक्यानि ब्राह्मणो वेदवित्तमाः
रुद्रमूर्तिं समाश्रित्य शिवपरमेकारेण पर्यवस्यन्ति विष्णुब्रह्मपरवाक्यानि कानि

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

लिं०चं० ५

चित् विष्णुमूर्त्तिंसमाश्रित्यब्रह्ममूर्त्तिंचकानिचित् आग्नेयींमूर्त्तिमाश्रित्यश्रुतेर्वाक्यानिका
निचित् सूर्यमूर्त्तिमुपाश्रित्यतथैवान्यानिकानिचित् एवंमूर्त्तीभधानेनप्रकारेणैवमनी
श्वराः प्रतिपाद्योमहादेवः स्थितःसर्वासुमूर्त्तिषु इत्यादिकंचोक्तिंदर्शनाच्च अतएवसर्व
हविषांभोक्ताचैवफलप्रदः सर्वदेवतनुर्भूत्वासर्वात्मासर्वसंस्थितः एवंश्रुतिर्देवानां
कव्यंकव्याशिनामपि पाकंचकुरुतेवह्निः सोपिमच्छक्तिबोधितः गोप्ताचैवजगच्छ
त्रारात्रेः सर्वामहेश्वरः यज्ञानांफलदोदेवोमहादेवनियोगतः इति कूर्म्मपुराणाच्च स
र्वेश्रुति ॰ वाक्यानिशिवोत्कर्षपराणिदृश्यन्ते अथमहाभारतरामायणभागवता
दिष्वाद्यपुराणवचनानिशिवोत्कर्षपराणिप्रदर्श्यन्ते महाभारते आरण्यके पर्व
णितीर्थयात्राविधौ ततोगच्छेत्तुवर्णाक्षंत्रिषुलोकेषुविश्रुतं यत्रविष्णुःप्रसादार्थंरु
द्रमाराधयत्पुरा वरांश्चसुबहून्लेभेदैवतैःसुपदुर्लभान् उक्तंचत्रिपुरघ्नेनपरितु
ष्टेनभारत अपिचास्येःप्रियतमोलोकेकृष्णभविष्यसि त्वन्मयंचजगत्सर्वंभविष्य
तिनसंशयइति द्रोणपर्वणि अश्वत्थामानंप्रतिनिगार्जुनादेवकृष्णार्जुनयोःरुत्क
र्षःप्रतिपादितः शांतिपर्वणि यंविष्णुरिन्द्रःसहपद्मयोनिर्ब्रह्मालोकपितामहः स्तुवंतिविवि

त

१०

दुर्गा पू

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

उपधायादीर्घः ज्ञानानि उन स्त्रुहुत शेषं रामवत् एवं धनफलादयः अद्ड्डुतरादिभ्यः पंचभ
एभ्यः क्लीबेभ्यः स्यमोरद् आदेशः डेः डित्ति टेर्लोपः कतरत् कतरद् कतरे कतराणि हे कतर
त् शेषं ज्ञानवत् कतमत् इतरत् अन्यत् अन्यत् अन्यतरत् अन्यतमस्मात् अन्यतमानि स्येम
न एकतरात् स्तुति ...: एकतर क्लीबनपुंसके प्रातिपदिके स्यमोः अजंतस्य स्यैव श्रीपंतानवत् स्यमे
र्भ संबोधने लुक् वारि इको विविभक्तौ इत्यतः सकारे अस्य अजादौ विभक्तौ वारिणी वारीणि नतुम
ते स्वरात् नि स्वरात् ... हेतु ... निमित्ते ... हे वारे हे वारि वेड्सिः तीति गुणे प्राप्ते इत्यो ...
नाचगुणे प्राप्ते पूर्वविप्रतिषेधेन वारिणे वारिणः वारिणोः ... गुट वारीणाम् वा
रिणि हलादौ हरिवत् तृतीयादिषु भाषितपुंस्कं पुंवद् गालवस्य प्रवृत्तिनिमित्ते ... भाषितपुंस्क
मित्यंते ... बहुलादावचि अनादये अनादिने स्यादि ... हरिवत् ... पादाद
... शब्दः प्रवर्तते ... तदेव ... भाषितपुंस्कं ... पीलु
पीलु तस्मै २

यंयो स्त्रावी इतौ नदीसंज्ञौ स्त्रैः नतु स्त्री हे श्रीः श्रिये श्रियै श्रियाः श्रियः वामि इयङुः वः स्म
स्त्राः स्त्रियो यू स्त्र्याख्याविवा नदीसंज्ञौ न तु स्त्री श्रीर्णाम् श्रियाम् श्रियाम् श्रियि धेनुर्मतिवत् स्त्रियाम्
स्त्रिवां वा क्रोष्टुस्तृजंतवद्रूपं लभते [illegible] तेभ्यो नातेभ्यश्च स्त्रियां ङी पू [illegible]
वत् [illegible]ः श्रावत् स्वयंभूः शंभुवत् नपटत्वस्त्रादिभ्यः ए भ्योङी पू रावेन स्तः स्वसा तिस्रश्च त
स्त्राख्य न नांदाऽहितसप्त याता मातेति सप्तैते स्वस्त्रादयश्च दांहृताः स्वसा स्वसारौ माता पित
तृ शब्दिमातृः गोगौवत् राः शंभुवत् नौ ग्लौवत् इत्यजंता स्त्रीलिंगाः ॥ अतोम् अतो गोत
वा तस्य मोरम् ज्ञानम् एङः ह्रस्वादिति लोपः हे ज्ञान नपुंसकत्वे क्लीबादौङः शः न संज्ञ
याम् यमेतिवृ कौरेतहि ह्रस्वमस्य वर्णे व्यंजने लोपः इति लोपे प्राप्ते औङः ई[illegible]ति बे धौ श
ने जश्शसोः शिः क्लीबात् तिसर्वनामस्थानेषु नपुंसकस्य कैलचः फलतस्याजंतस्य च क्लीबस्य नु
नुस्यात् सर्वनामस्थाने नित्यं वा टेः [illegible] येयो स्यत स्मात् स्यर त्तसे वोतावपवो मिस्यात्

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

सः किंस्तः किं वृत्कलयति किं वृत्कलयति किं लल्लादयति नपरेन नयरे हकारे अनुस्वारस्य के वा
किं कुते किं कुते उः शिष्टुट् ङासरस्य सस्य छुटु आश्चतौ टकितौ रिक्तितौ यस्योक्तौ तस्य क्रमादाद्य
न्तावयवौ स्तः बट्संतः बट्संतः क्रौः कुक्कुट् कुशाति वालः प्राङ् बष्टः प्राङ्षष्ठः सुगणट् बष्टः सुग
ण्बष्टः नश्रवांतात्परस्य सस्य छुड्वा सन्सः सन्त्सः शितिकृपदांतस्य नस्य शेतकृ वा सञ्छंभुः स
ञ्छंभुः सञ्शंभुः सञ्शंभुः उःपोऽन्त्यादयिः मुप्तिंसं ज्ञस्मात् स्वरो यो ऽमः ह्रुदंतं पदं तस्मात्परस्य ङे
नित्यं उः सुद्ध्रुगागमः स्यात् प्रत्यङ्ङात्मा सुगण्णीशः सन्नच्युतः संपरिस्पांकरोतीत्येष समास्रुट् समः सुटि समोरः
सुटि अमोऽनुनासिकः पूर्वस्य तु वा अनुस्वार प्रकरणयोः पूर्वस्यानुनासिको वे अननुनासिकात्परो
नुस्वारः अनुनासिकं विना पक्षे पूर्वस्मात्परो नुस्वारागमः स्वरवसानयोर्विसर्जनीयः खरि अव
सानेच रान्तस्य रेफस्य विसर्गः संस्कानां सो वक्तव्य संसस्कर्ता संस्कर्ता उभः खपरे शरि अम्
परे खपि उभौ रुः उभौ कः किलः उभौ कः किलः नश्छव्यप्रशान् अम्परे छवि नांतस्य पदस्य रु विस
र्जनीयस्य सः खरि चक्रिंस्त्रायस्व चक्रिंस्त्रायस्व अप्रशान् किम् प्रशान्तनोति पदांतस्येति किम् ते

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

हरि नन्ने नृनित्यस्यष्टवपि कुप्वोः ऽक ऽपौ च कवो पवर्गे विसर्गस्य ऽक ऽपौ स्तः चाद्विसर्गः नृ ऽ प
हि नृः ऽ पाहि नॄँः पाहि नॄं पाहि नृन्पाहि तस्य परस्यामेडितम् द्विरुक्तस्य परमाम्रेडितं स्यात् कानाम्रेडि
ते कानः सः स्यादाम्रेडिते कांस्कान् कांस्कान् छेवतस्य छे तुक् ... आङ्माङोश्च
के स्यात् आच्छादयति माच्छिदत् दीर्घात् तुक् छे ... पदान्ताद्वा दीर्घात्पदान्तात् छे तुग्वा ल
क्ष्मीच्छाया लक्ष्मीछाया इति हल्संधिः विसर्जनीयस्य सः खरि विष्णुस्त्राता वा शरि शरि विसर्गस्य
विसर्गो वा हरिः शेते हरिश्शेते ससजुषो रुः पदान्तस्य सस्य सजुष च रुः स्यात् अतो रोरप्लुतादप्लु
ते अप्लुतादतः परस्य रोः उः स्यादप्लुते इति शिवोऽर्च्यः हशि च शिवो वन्द्यः भोभगोअघोअपूर्व 14
स्य योऽशि एतत्पूर्वस्य रेफस्य यादेशोऽशि देवा इह देवायिह भोस् भगोस् अघोस् इति सांता निपाताः
तेषां रोर्यत्वे कृते व्योर्लघुप्रयत्नतरः शाकटायनस्य पदान्तयोर्वयोर्लघूच्चारणौ वयौ वास्तो
ऽशि ओतो गार्ग्यस्य पदान्तस्य लघुप्रयत्नस्य नित्यं लोपः स्यात् भो अच्युत भो पच्युत अल
घुप्रयत्ने पक्षे लोप पदान्तस्य किं तोयम् हलि सर्वेषाम् भो भगो अघो अपूर्वस्य यस्य लोपः स्या
त

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

१५

उत्पादिनिषेधार्थं नातन नर्जं नासंज्ञायाम् ... तिनिघ्नादि नामिके पितृआर्

यः नप्त्रादिग्रहणं व्युत्पत्तिपक्षे नियमार्थम् तेनेह न पिता पितरौ पितरः पितरं पितरौ पितॄ
न् शेषं धातृवत् एवं मात्रादयः ना नरौ नरः नृच इत्यस्य नामि वा दीर्घः नृणाम् नॄणाम् ने
तोणिदिति ओकाराद्विहितं सर्वनामस्थानं णिद्वत् गौः गावौ गावः औतोम्शसोः औतोम
शसोरचि आकार एकादेशः गां गावौ गाः गवा गवे गोः रायो हलि अस्याकारादेशो हलि विभक्तौ
राः रायौ रायः राभ्याम् इत्यादि ग्लौः ग्लावौ ग्लावः ग्लौभ्याम् इत्यादि इत्यजन्ताः पुलिंगाः रमा
औङ आपः आदन्तादंगाद् औङः शीः स्यात् औङ् इत्यौकारविभक्तेः संज्ञा रमे रमाः संबुद्धौ च १३।१०
आप एकारः स्यात् संबुद्धौ हे रमे हे रमे हे रमाः आङि चापः आङि ओसि चापः एकारः रमया
याडापः आपः परस्य ङितो याडागमः हिर्ङिः रमायै रमाभ्यः रमयोः रमाणाम् रमायाम् रमासु
एवं दुर्गादयः सर्वनाम्नः स्याड्ढ्रस्वश्च आदन्तात्सर्वनाम्नो ङितः स्याट् आपश्च ह्रस्वः सर्वस्यै सर्व
स्याः सर्वासाम् सर्वस्याम् शेषं रमावत् एवं विश्वादयः आदन्ताः विभाषा दिक्समासे बहु १।१।२८
व्रीहौ सर्वनामता वा उत्तरपूर्वस्यै उत्तरपूर्वायै तीयस्य ङित्सूपसंख्यानम् द्वितीयस्यै द्वितीया

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ये एवं तत्तीया ॥ अं वार्देविहस: हे अं व हे अं पद हे अं लं ॥ संयुक्तापेरलकारस्य हतां कसोन हे
अं लाई हे अं वाले हे अं विके ॥ त्रए जरसौ जरे इत्यादि यद्वेरमावत जो पा विश्वपावत मती: म.
स्त्रादि तिङ्सर्वं ईपड्. वङ्. स्थानेस्त्री शब्द नित्यं स्त्रीलिंगावाहृतो रूपं च रत्नवतौ स्त्रियं
तानदीसं ॥ ह्रेस्रोङ्गिति परे मत्यै मतये मत्या: मते: २ ऽ स्मादीनां दीसंज्ञ का भ्यादि ऽ ज्योपरस्मै
ताम मत्याम् तो शो वत्तूर्वत् एवं बुद्ध्यादय: त्रिचतुरो: स्त्रियां तिसृचतसृ स्त्रीलिंगयोरेतयोरे
तो स्त्रो विभक्तौ ॥ अचि र ऋत: तिसृचतसृ अर तोरान्दे शो वि उलेदी घौलानामवाद: तिस्र: तिसृ
भि: तिसृभ्य: ॥ आमि उट न तिसृ चतसृ एतयोर्नामि न दीर्घ: तिसृणाम् तिसृषु ॥ अजन्तस्त्री
ह हे हे ... म २ हयो: गौरी गौर्यौ गौर्य: गौरीं गौर्यौ गौरी: गौर्या गौर्या विस्यादि ... ना दय
लक्ष्मी: श्रुं ... वत् एवं तरीत आदय: स्त्री हे स्त्रि स्त्रि ... ऊट स्त्री णाम
४ स्त्रियौ: ॥ अस्यिपङ्. ॥ अजादेशस्त्रियपेस्त्रियो स्त्रिय: वाम् शसो: स्त्रियाङ् पुङ्. वा स्त्रियम्
म् स्त्रिय: स्त्री: ४ स्त्रियाम् स्त्रीषु ॥ भ्रा: भ्रियो भ्रिय: नेयङ्. वङ्. स्थानावस्त्री २ यङ्. वङो स्त्रि
स्त्रिया स्त्रियै स्त्रिया: परत्वानुट स्त्रियाम्

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

शेषं वऊ प्रयसावत् प्रधीः
नीशः शब्दे राम्हस्मात् वऊ प्रयुक्ताम् शेषं पपीवत् अतिलक्ष्मीः शेषं वऊ प्रयसावत् प्रधीः
विश्नु धातु भुवां य्वो रियङ् वृत्तौ प्रत्यये तस्मिन् वर्णे वर्णं तस्य धातोः रित्यस्य वांसे यस्वडोस्ता
रजादौ प्रत्यये परे इति प्राप्ते एरनेकाचोऽसंयोगपूर्वस्य धातोः वप व्यसंयोग पूर्वेनिमर्गीति यस्वर्णे
तदंतो यो धातुस्तदंतस्यानेकाचो गस्य यणस्यात् आद्यैः प्रत्यये प्रधौ प्रधः प्रधा प्रधः ऊ्ति
शेषं पपीवत् एवं ग्रामणीः ऊ्तेतु ग्रामण्यां गतिश्च प्रादयः क्रिया योगे गति संज्ञाः स्युः गतिकार
केतर पूर्व पदस्य यणेनेष्यते सुधियौ सुधियः सुधियो नभ्रसुधियौ एतेयोर विमुपिय णेनेष्यते सुधियौ सुधि
यः इत्यादि शुक्लः त्रिः ढ्लौ तिस्रः खलौ सुती सुत्यौ सुत्यः शेषं प्रधीवत् शंभुर्हरिवत् एवं भान्वा
दयः क्रोष्टुः त्रुंवत् क्रोष्टुः आसंबुद्धौ सर्वनामस्थाने क्रोष्टुः इत्यस्य क्रोष्टुप्रयोक्तव्य इत्यर्थः ऋतोङि सर्व
नामस्थानेयोः ऋदंतां गस्य गुणो ङौ सर्वनामस्थाने च इति प्राप्ते ऋदुशनस्पुरुदंशोऽनेहसां
च ऋदंतानां उशनसादीनां चानङ् स्यादसंबुद्धौ सौ अप्तृन् तृच् स्वसृ नप्तृ नेष्टृ त्वष्टृ तत

नि

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ह्रोस्त्वयोस्तृप्रत्ययान्तस्य रूपाणाम् अवादीनामुपधाया दीर्घोऽसंबुद्धौ सर्वनामस्थाने क्रोष्टा क्रोष्टारौ क्रोष्टारः
क्रोष्टारं क्रोष्टारौ क्रोष्टून् विभाषा तृतीयादिष्वचि तृतीयादिष्वजादिषु क्रोष्टु वा तृज्वत् क्रोष्ट्रा क्रोष्टे
ऋतउत् ऋतोऽङसिङसोरुरिति उदेकादेशो रपरः रात्सस्य रेफात्संयोगान्तस्य सस्यैव लोपो नान्यस्य
रस्य विसर्गः क्रोष्टुः क्रोष्टोः उपचिरत्वज्ज्ञावेभ्यो नुट्पूर्वविप्रतिषेधेन क्रोष्टूनाम् क्रोष्टरि क्रो
हलादौ च शंसवत् हुहूः हुहूौ हुहवः इत्यादि अतिचमूशब्दे तु नदीकार्यं विशेषः हे अतिचमु अति
चम्वै अतिचम्वाः अतिचमूनाम् अतिचम्वाम् अतिचमूषु खलपूः ओः सुपि धात्ववय
वसंयोगपूर्वो न भवति यत्र वर्णस्तदन्तो यो धातुस्तदन्तस्याने कार्येकारस्य यण् स्यात् सुपि खलप्वौ
खलप्वः एवं सुल्वादयः स्वभूः स्वभुवौ स्वभुवः एवं स्वयंभूः वर्षाभूः वर्षाभ्वौ अस्य यण् स्याद
चि सुपि वर्षाभ्वावित्यादि दृन्भूः दृन्करपुनः पूर्वस्य भुवो यण् वक्तव्यः दृन्भ्वौ दृन्भ्वः एवं कर
भूः पुनर्भूः धाता हे धातः धातारौ धातारः ऋवर्णान्नस्य णत्वं वाच्यम् धातॄणाम् एवं नप्त्राद

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

त्र
त   च्य   19

रर्थमिति तु न विधिः किंत्वनुवादः अतस्तादिनिमित्तिं न विकल्पते एवं स्थिते येन त्वनुक्त इति यद्व्याख्यातं तत्र्त्के
शोऽर्थः किंतु तेन ज्ञाप्यते इत्येवं संबंधः प्रक्रान्तार्थत्वाच्च न यद्वा पेदोतिते भक्ति विधमानेपदं हरतिप्रथमांततं
तः परस्यादेशः ज्ञाप्यते इत्यस्मात्स्वरः इति प्रथमा तेन च ज्ञाप्यते इति सिद्धवाक्यमिति त्र्यमित त्वयं न त्र स हरि स्वाहा...
ज्ञायत इति तंत्रेणानेक संबंधात् चादिर्निपात इति तत्र आदिर्यस्य स चादिः आदिशब्दो व्यवस्था वाचक प्रकारा
र्थ इत्यन्ये तेनानुक्तानामपि संग्रहः निश्चयेन पततसने केष्वर्थेष्विति द्योतकत्वान्निपाताः ज्वलादेराः। निपा
ताश्चोपसर्गाश्च धातवश्चेति ते त्रयः अनेकार्थाः स्मृताः सर्वे
पाठेऽस्मिन्नदृष्टा निमित्तिं केचित् निपातसंज्ञा तु स्वरादौ नामसंधि निषेधप्रयोजनार्थे निष्कर्षः प्रयोगस्यापि तु तस्मात्
अमित्रे तेम करामि धर्म अव्ययार्थप्रकल्पे पूर्वाचार्यैरुदिरितम् वपुनरर्थे वा विकल्पे हस्तु त्पाद पूरणयोः हिनि
श्चये अह ह खेदे एवावधारणे एवमङ्गीकारे नूनं निश्चये पश्यकुत्सितार्थे विना ऋते अन्तरेण वर्जनार्थे स्व
स्ति कल्याणे अभिमतार्थे दोषानक्तं रात्रौ मृषा मिथ्या असमते नियम अन्योन्यार्थे अथ अथो आनन्तर्ये हस्त
पूर्वेद्युः पूर्वदिने अन्येद्युः परदिने उच्चैस् उच्चत्वे नीचैस् नीचत्वार्थे स्वरिति स्वर्गे परलोके च अन्तरं मध्ये प्रातः प्रत्यूषे पुनः
र नूपस पौनःपुन्ये असोस्तित वि तर्के अन्तरं मध्ये अलं भूषायां क्रते निवारणे ईषदल्पे किल खलु वै इति नि
श्चये आरात् दूरसमीपयोः नशामनार्थे यतः यत् कारणे ततः तत्कारणे शश्वत् मातत्ये अन्नवो घनेऽभिहे ये नि

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

येथेच अ। नयाअव्ययौ: वाकाक्षरणयोः अ इई भर्त्सने उऊ दुःखवितर्कयोः ऋ ऋ लृ लॄ गानस्तोमे एसंवो
धने ऐ आमन्त्र्ये ओ भयस्पर्धे ओ अङ्गीकारे औ वद वषट् इति हविर्दाने मद्य तत कल्याणे अद्यस्मिन् दिने अ अद्य
धुना इदानीं सांप्रत संप्रति अस्मिन् तस्मिन् पूर्वस्मिन् दिने पूर्वेद्युः परेदिने परेद्यु अन्यस्मिन् दिने अन्येद्युः प्रप्र
र्षे पराजित्राकरणे सम् सम्यगर्थे निनिश्चये भृशं अति अतिशये अधि अधिके अपि संभावनानाञ्जप्रतिवीप्सा
यां परि वर्जने उप समीपे अन्तर्मध्ये आविः प्राकट्ये सुप्रजाया इतिनादयः अप्स्वरादयः सकृतदित्यन्ते नु
ने अयोगितिमते विभोगसी असाङ्गा लाघवीषु त्वया युगपदित्येककाले मनागिति ईषदर्थे ईषदित्यन्ते
ने जोषमिति सुखे मौने स्वनु त्वौतिमौ वृद्धि सु इति वाय अलम इति वाच्य अवन्स वृद्धि इत्यर्थे समयति अतिकम
२ प्रयोः निकषा तत के स्वधा नित्या नमेसर्थे वषेति ब्रूपेन जितिलिङ्गे घेषदर्थे विजूपेषु तदन्ततादिक्रतेन
भावेष्वपि स्त्रावितिमिति तार्थे इहामह्नाच प्रकर्षे अति स्फुटावधारणयोः तत्वा तिशये रिह के माजाते
६ न हर्द जुष्टि तयोः सनिति निस्से उपवेति भेदे सना दितिनि सेवनादि स्वीपितिरस इसत त्रोति पंगर्षे वअन्तरा
इति मध्याविनार्थयोः ज्योगिति कालन पस्तव्रज्ययोः शीघ्रार्थे सम्यग्स्यर्थेव कामितिवारिमू इति दमु खेषु भानि
मिदुरवोपशमे विभश सह साहस्या कम्मका विमर्शयोः स्वस्ति दिशि कल्याणाशीर्क्षेम मंगलप्रसन्नेवाद सु
विनाइति वर्जने नानेत्यनेक विनार्थयोः

अनुपस्थार्थ्ये अवस्थितिदानयोः निर निर्गतार्थे दुर दुःखे अभि आभिमुख्ये विविशेषार्थे आङ् मानार्थे

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

प्रणम्येत्यत्र नेति शब्दस्योत्कृष्टन
मनत्वं लक्षणम् प्रशब्दस्य तात्पर्यं
द्योतकत्वमुपसर्गाणां द्योत[illegible]त्वा
पन्नमात्रेत्यापराभवतीति [illegible]
त्र्यधातोस्सकर्मकत्वानुपपत्ते ।
स्तथाहि सत्तावाचकस्य भवते
स्सकर्मकत्वं न सिध्यति स्वार्थफ
लव्यधिकरणव्यापारवाचकत्वं स
कर्मकत्वमिति सकर्मकलक्षण
राहित्येन स्वार्थफलसमानाधि
करणव्यापारवाचकत्वमकर्म
कत्वमित्यकर्मकलक्षणवत्वा
त् अतः प्रत्यक्षसिद्धसकर्मक
त्वसिद्धये पराभववाचकत्वं वा
च्यं परोपसर्गस्य तात्पर्यद्योत
कत्वं चेत्प्रशब्दस्यार्थः प्रा[illegible]प्य
द्यावेलोत्कर्षणः पुराकवींभि
त्वावहिर्यातेतस्मान्मांगलि
कानुभाविलिस्मरणान्मो ॥
गलिकत्वेन प्रशब्दस्यादोष
थागः ननु प्रशब्देश्वरयोगे ।
नैव मंगलैसिद्धेःपामात्मन
मस्कारलक्षणमंगलाचर
णं व्यर्थमेवेति चिन्त्य वक्तव्य
रविघ्नध्वंसस्य विघ्नप्राचुर्ये
ध्वंसस्य वा मंगलप्राचुर्यसाध्य
त्वनियमाद्वितीयमंगलाचरण

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

२२

स्यसार्थकत्वासिद्धः अनाया
समनुभवसिद्ध प्रतिपादक ।।
ग्रंथो ये धारणापटु वोले:
कलिप्रमाणभाष्यप्रतिपाद
ताधि धारणासमर्थ वाल
त्व वारणा चे मनायासेने
स्तुतं त स्यातिग त्वा
तिविस लत्वाभ्यामहे
न ग हेतु मप्र कपत्वात

चंद्रिका कौमुदी ज्योत्स्नेति कोशात् कौ
मुद्या आकाशनिष्ठत्वात् व्यपत्र प्रयो
ग: इत्यत आह यथेनाह यथा आकाश
स्थिता कौमुदी घटपटादीन् प्रकाशयति
तथैवेयमपि घटपटादीन् शब्दान् प्रका
शयति = यथा यथा कामिजनानां
आह्लादं करोति तथैवेयमपि छ
त्राणां आह्लादं करोति इत्याशय:
पारपरवश्य मंदबालिकारार्थत्वेपि धातूना
मनेकार्थत्वात् विचारार्थत्वेपि न बाध:

यदि भम यकारादिष्वजादि ष्वसन्दिसंधा
नेषु परतस्थ वं भसंज्ञा स्यात् स्वादि नाम १
पस्येतिच भस्ये वर्णे वर्णो लोपे स्यात्
ईकारे तद्धिते च परे

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

लपद्यमानेषु नांतरीयकस्तु संकरे न दोष इति भावः संकरो नाम भिन्नलिंगानां मिश्रितानां रूपः यथा स्तव इति
पुंल्लिंगमुक्त्वा स्तोत्रं नपुंसकमुक्त्वा नुतिः स्तुतिरिति स्त्रीलिंगावुक्तौ॥ ननु स्तुतिस्तोत्रं स्तवो नुतिरिति कृतं॥ एवं
मनुर्जनन जन्मानीति नपुंसकलिंगानि स्त्र्यजनि स्त्र्यतिरिति स्त्रीलिंगे उक्ता उभ्द्वपूर्व्वः पुं[illegible]लिंगउक्ताः
यत्तु स्वामिनोक्तं एतच्च क्रममाहते यत्र संज्ञाह श्लोकादौ क्रममात्रं विवक्षितं तत्र — नुक्तानां भिन्नलिंगानां द्वंद्वाद
पः कृता एव यथा वर्गाः पृथ्वीपुरक्ष्माभृदनौषधीत्यादौ द्वंद्व संकरो भावादविकल्पो एव स्वक्रत इति॥ त
स्मिंत्य॥ इत्येहि पृथ्वीपुरेत्यादि निर्वाहे ऽपि क्षावादावनिर्वाह एव॥ तत्र क्रममात्रस्याप्रतिपादयितुमिते
त्वात्॥ अत एवाक्षरो यत्तरन्तोगं धर्व [illegible] यत्र इत्यादावव्यनिर्वाहः यदपि उपाध्याय स्वक्रममाहत इत्यंत
गडुमन्वानः क्रमेणा इतेपरिपाद्यो पादे [illegible] इति व्याख्यादिति स्वामी॥ तदपि न अतगडुमन्वान॥ सानि
वीडे तादस्मद्क्रारीत्यात स्यनाम ज स्यात् [illegible] त्र्यणां लिंगानां समाहारः स्त्रिलिंगी तत्र त्रिष्विति पदं ज्ञेय
मिति पदिभाव्ये तथा त्रिषु स्यु लिंगे भिन्न केणाः न्यायसिद्धं चैतत्र त्रिलिंग्य तिरिक्तस्यार्थान्तरस्यासंभवाद
योगाच्च स्त्रीपुंसौ मिथुनं तु तद्द्वयोरिति पदं ज्ञेयम्॥ यथाह यो ज्वलकीलौ॥ द्वयोरिति द्विषु प्राद्द्वयोगोपल
क्षणं॥ तेन द्विहीनं च सर्वे सर्वद्वयहीने कुकुंदरे इत्याद्युपपद्यते तथानिषिद्धलिंगशेषस्य तन्निबिद्धलिंगपदं प्रो

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

सा०टी०पृ० षार्थंशेषलिंगकं ज्ञेयम्॥ इदमपि न्यायसिद्धं॥ विशेषनिषेधे शेषाभ्यनुज्ञानात् यथा वज्रमस्त्रीति तु रंते
७ यस्यतेत् वंतं॥ अथ आदिषि स्यतद्यादि॥ वंतं च अत्यादि चेनामपदं लिंगपदं सर्वनामपदमव्ययपदं च
पूर्वान्वयि न भवति किंतूत्तरान्वयि॥ नगरी वममरावती॥ जनो यथूरी चेत् वरि तामिति च नामपदं पुंसि वंत त
द्धिः षास्तंचा यत्रिषुदृव्य इति लिंगपदं तत्स्यतु त्रियेति सर्वनामपदं वा तु पुंसी हाव्ययपदं अयथूाद्दो अयो
थ्राद्स्याप्युपलक्षणम् यथानु क्तौ शेषाश्वयोहासः न्यायसिद्धमिदं तु नापूर्वीत्यादि शेषविधानात् यू
याथ्रान्ते न चार्थान्तरारंभात् भ्रमविषयं चेत् तु उदयानं तु पुंसि वेत्यत्र तु न दोषः उत्तरस्यानामतानां लि
गवाचिनान्वयेपि दोषाभावात् वस्तुत स्त्वत्र पादपूरणाय चकाराद्येव पठितं युक्तम्॥ थ्॥ श्रीरामकृष्ण:

राम
६

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA